

თავი 7

პასუხისმგებლობა

დაწყებითი საფეხური

მე ბუნების დამცველი ვხდები ... ჩემი სკოლა მონაწილეობს!

7.1 პასუხისმგებლობა

მოსწავლეები განიხილავენ ძირითად პასუხისმგებლობებს

7.2 სკოლა არის ცხოვრება: გარემო, რომელშიც ვცხოვრობთ

ეკოლოგიურად სუფთაა?

ეკოლოგიურად რამდენად სუფთაა ჩვენი სკოლის გარემო?

7.3 როგორ უნდა ავიღო პასუხისმგებლობა?

მოსწავლეები დგამენ პირველ ნაბიჯებს სკოლის ეკოლოგიური გარემოს

გასაუმჯობესებლად

7.4 როგორ ვაფასებთ იმას, რაც გავაკეთეთ - რის გაკეთებას ვგეგმავთ

შემდგომ?

მოსწავლეები აფასებენ იმას, რაც გააკეთეს და გეგმავენ შემდგომ ნაბიჯებს

თავი 7: ძირითადი ცნება - „პასუხისმგებლობა“ (დაწყებითი საფეხურისათვის)
ინფორმაცია მასწავლებლებისათვის: როგორ ასახავს ღირებულებები, რომლებსაც
მოსწავლეები ფლობენ, მათ მიერ ადამიანის უფლებათა კონცეფციის აღქმას?

*კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება ჩემს სამყაროში,
აქ მე ვარ ყველაფერზე პასუხისმგებელი, მე გავხადე ის ასეთი,
მე შევქმენი ეს გარემო, რომ მენახა, რისი მოტანა შეეძლო მას,
მე ვფიქრობ, ის სრულყოფილია და არაფრის შეცვლას არ ვაპირებ!*

სიმღერიდან „მშვიდობით ანდრომედა (1973 წელი), ჯონ დენვერი

თანამედროვე სამყაროში ბავშვები ადრეული ასაკიდან სწავლობენ საკუთარ ქმედებებზე პასუხისმგებლობის აღებას. ძალიან ბევრ ოჯახსა და საზოგადოებაში ეს ჩვეულებრივ მოვლენად აღიქმება. დემოკრატიული სახელმწიფო მხოლოდ მაშინ შედგება, თუ მოქალაქეები იმას კი არ ფიქრობენ, თუ რისი გაკეთება შეუძლია სახელმწიფოს მათთვის, არამედ იმას, თუ რისი გაკეთება შეუძლიათ მათ სახელმწიფოსათვის. ციტატა, რომელიც ამ კონტექსტში ძალიან ხშირად გამოიყენება, ეკუთვნის ჯონ კენედის: „ნუ იკითხავთ, რა შეუძლია გააკეთოს ქვეყანამ თქვენთვის; იკითხეთ, რა შეგიძლიათ გააკეთოთ თქვენ ქვეყნისათვის“.

პასუხისმგებლობის სხვადასხვა ტიპი და სხვადასხვა ხარისხი არსებობს. პასუხისმგებლობა შესაძლებელია იყოს პირადი, კოლექტიური და მორალური. არსებობს პარლამენტის პასუხისმგებლობა, მთავრობის პასუხისმგებლობა ან მედიის პასუხისმგებლობა. არსებობს პასუხისმგებლობა მშობლებისა ან მასწავლებლების განათლებაზე და ა.შ. პასუხისმგებლობის ამ ფორმებს ან სამართლებრივი საფუძვლები აქვს, ან მორალურ ღირებულებებს წარმოაჩენს.

წინამდებარე თავი ემსახურება მოსწავლეების მხრიდან იმის გაცნობიერებას, რომ არსებობს პასუხისმგებლობის განსხვავებული ფორმები და ხშირად ისინი ერთმანეთში ირევა. ჩვენთვის ყველაზე მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს ის, რომ მოსწავლემ გააცნობიეროს, რომ გარე სამყაროზე პასუხისმგებლობის აღება

საზოგადოების კეთილდღეობისათვის გაღებული წვლილია. პასუხისმგებლობის აღებით, მოსწავლეებს არა მხოლოდ საკუთარი წვლილი შეაქვთ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, არამედ, ასევე, ეს მათთვის ძალაუფლებისა და გავლენის მოპოვების საშუალებას წარმოადგენს. ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური სიტუაციისა ან პოლიტიკური კულტურის მიხედვით (ან სკოლის ტრადიციისა და სკოლის მმართველი ორგანოს ტიპის მიხედვით), შესაძლებელია, მარტივი იყოს პასუხისმგებლობის აღების საშუალებით ძალაუფლების მოპოვება, ან ეს შეიძლება ძალიან რთული იყოს. პასუხისმგებლობის საკუთარ თავზე აღებისათვის მზადყოფნის გამოთქმისას უარის მიღება, ყოველდღიურ ცხოვრებაში იმედგაცრუებას უკავშირდება, რომელიც ანალიზს მოითხოვს და გადალახვისათვის ძალისხმევას საჭიროებს.

მორალური განსჯის უნარი ადამიანში, თავს ძალიან ადრეული ასაკიდან იჩენს, მისი რეალიზება ხდება მხოლოდ მაშინ, როდესაც ისინი პასუხისმგებლობით მოქმედებენ. ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის დაწყებით საფეხურზე ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ სწავლება მხოლოდ სოციალური და მორალური პრინციპებით არ შემოიფარგლებოდეს; უფრო მეტიც, თუ ამის გახორციელებას ჩვენ შევეცდებით დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლებისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების ფარგლებში - რომლის საფუძველსაც ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლებრივი ინსტრუმენტები წარმოადგენს - ამით დასახული მიზნების გაფართოებას შევუწყობთ ხელს. თუ ვიხელმძღვანელებთ იმ გამოცდილებით, რაც პასუხისმგებლობის აღებას უკავშირდება, ეს საკუთარი მოქალაქეობრივი თვითშეგნების გაფართოებაში დაგვეხმარება. გარდა ამისა, ამ კუთხით მიღებული გამოცდილება არა მხოლოდ სხვა, უფრო დიდი პასუხისმგებლობის საკუთარ თავზე აღების საფუძველს ქმნის, არამედ ასევე პასუხისმგებლობის ავტომატურად, ძალდაუტანებლად აღების ჩვევის გამომუშავებას უწყობს ხელს.

როგორც ეს ჯონ დენვერის სიმღერის ტექსტის დასაწყისშია მოცემული: „*აქ მე ვარ ყველაფერზე პასუხისმგებელი, მე გავხადე ის ასეთი*“, მოსწავლეებმა უნდა ისწავლონ

პასუხისმგებლობის საკუთარ თავზე ალება. ისინი უნდა იღებდნენ გადაწყვეტილებებს და პასუხს აგებდნენ მათ მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების შედეგებზე. სკოლაში, დემოკრატიულ გარემოში ცხოვრება და დემოკრატიის სწავლა ნიშნავს იმას, რომ სკოლა წარმოადგენს ადგილს, სადაც ახალგაზრდა თაობა ემზადება შემდგომი ცხოვრებისათვის და, ასევე, ადგილს, სადაც მოზარდები ერთად ცხოვრობენ და ერთად იღებენ გადაწყვეტილებებს. ყველასათვის ნათელია, რომ ფუნქციები მკაფიოდ არის გადანაწილებული და წესები და კანონები აუცილებელია. თუმცა, ძალიან ბევრ სკოლაში, მსოფლიო მასშტაბით, ჯერ კიდევ არ გამოიყენება პრაქტიკა, რომელიც მოსწავლეებისათვის მოქმედების მეტი თავისუფლების მიცემასა და მეტი პასუხისმგებლობის მინიჭებას გულისხმობს. მასწავლებლებსა და სასწავლო პროცესების ხელმძღვანელებს თავისუფლად შეუძლიათ ამ სიტუაციის შეცვლა, მოქმედი წესებისა და კანონების ფარგლებში.

დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლების მიზანს წარმოადგენს კომპეტენციების განვითარების ხელშეწყობა სამ სფეროში: მოცემულ თავში, ამ კომპეტენციების განვითარების თვალსაზრისით, შედეგი სურათი გვაჩვენებს:

კომპეტენცია		
... პოლიტიკური ანალიზი და განსჯა	... მეთოდის გამოყენება	... პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღება და მოქმედება
**	**	***

დამხმარე ინსტრუმენტები

წინამდებარე თავში გამოიყენება ქვევით მოცემული ინსტრუმენტები, მოსწავლეთათვის განკუთვნილი დამხმარე ინსტრუმენტებიდან. მასწავლებელმა უნდა გადაწყვიტოს, სჭირდება თუ არა ყველა მოსწავლეს ან ზოგიერთ მოსწავლეს დამატებითი ინსტრუქციები, მოცემული ინსტრუმენტებით სარგებლობასთან დაკავშირებით.

x	ინფორმაციის მოძიება ბიბლიოთეკებში
x	ინფორმაციის მოძიება ინტერნეტში
x	ინტერვიუებისა და კვლევების წარმართვა
0	გამოსახულებებისა და სურათების ინტერპრეტირება
0	გონებრივი ვიზუალიზაცია/წარმოსახვა
0	პოსტერების შექმნა
0	გამოფენების მოწყობა
x	პრეზენტაციების დაგეგმვა და გამართვა
x	პრეზენტაციების გამართვა სლაიდების და PowerPoint-ის პროგრამის თანხლებით
x	საგაზეთო სტატიების დაწერა
0	წარმოდგენების გამართვა
x	დებატების წარმოება

თავი 7: პასუხისმგებლობა

მე ბუნების დამცველი ვხდები ... ჩემი სკოლა მონაწილეობს!

როგორ ასახავს ღირებულებები, რომლებსაც მოსწავლეები ფლობენ, მათ მიერ ადამიანის უფლებათა კონცეფციის აღქმას?

გაკვეთილის თემა	სწავლის მიზნები	მოსწავლის ამოცანა	რესურსები	მეთოდები
გაკვეთილი 1: პასუხისმგებლობა	მოსწავლეები მსჯელობენ პასუხისმგებლობაზე, როგორც ტერმინზე, რომელიც მოიცავს და უკავშირდება პიროვნებებს, საგნებსა და ამოცანებს.	მოსწავლეები აგროვებენ და ანალიზებენ გაზეთებსა და ჟურნალებს, რომლებსაც იმ საზოგადოების წევრები ეცნობიან, რომელსაც მოსწავლეები მიეკუთვნებიან. ისინი ქმნიან პოსტერს, რომელზეც გადააქვთ შედეგები.	მოსწავლეებსათვის განკუთვნილი სამუშაო ფურცლები.	ჯგუფური სამუშაო.
გაკვეთილი 2: სკოლა არის ცხოვრება: გარემო, რომელშიც ვცხოვრობთ, ეკოლოგიურად სუფთაა?	მოსწავლეები აცნობიერებენ, რომ მათი სკოლა არ წარმოადგენს ადგილს, სადაც მხოლოდ მოსწავლეების განათლება ხორციელდება, არამედ ადგილს, სადაც მათ ცხოვრება უწყევთ. მოსწავლეები გეგმავენ ამ „საცხოვრებელ ტერიტორიაზე“ პასუხისმგებლობის საკუთარ თავზე აღებას (გარემოს დაცვის თვალსაზრისით).	მოსწავლეები განიხილავენ და გეგმავენ გარემოს დაცვასთან დაკავშირებულ მრავალგვარ შესაძლებლობებს.	მოსწავლეებსათვის განკუთვნილი სამუშაო ფურცლები.	ჯგუფური პრეზენტაცია, საერთო საკლასო განხილვა.
გაკვეთილი 3: როგორ უნდა ავიღო პასუხისმგებლობა?	მოსწავლეები ადგენენ გასატარებელი ღონისძიებების კონკრეტულ გეგმას. ამ	მოსწავლეები ცდილობენ მათთვის განსაზღვრულ დროში გაახორციელონ	ინდივიდუალური სამუშაო, რომელიც დამოკიდებულია სამოქმედო გეგმაზე.	პრაქტიკული საქმიანობა.

	<p>ეტაზე, მოსწავლეების მიზანს უნდა წარმოადგენდეს დროის გონიერ ულად დაგეგმვა, ჯგუფში კომპრომისზე წასვლის უნარის დემონსტრირება და ზოგადი მოქნილობა.</p>	<p>დაგეგმილი საქმიანობები.</p>		
<p>გაკვეთილი 4: როგორ ვაფასებთ იმას, რაც გავაკეთეთ - რის გაკეთებას ვგეგმავთ შემდგომ?</p>	<p>ამ თავის დასასრულს, მოსწავლეები ცდილობენ, როლები შეცვალონ, რათა საკუთარ თავზე გამოსცადონ, რას ნიშნავს ამა თუ იმ პოზიციასთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობის აღება. ეს კიდევ ერთი წინგადდგმული ნაბიჯია დემოკრატიულ პროცესებში მონაწილეობის უკეთ აღსაქმელად.</p>	<p>მოსწავლეები ერთმანეთში ცვლიან იმ როლებს, რომლებიც მათ მცირე ჯგუფებში მუშაობისას ეკავათ.</p>	<p>მოსწავლეებისათვის განკუთვნილი სამუშაო ფურცლები.</p>	<p>საერთო საკლასო განხილვა, ჯგუფური სამუშაო.</p>

გაკვეთილი 1

პასუხისმგებლობა

მოსწავლეები განიხილავენ ძირითად პასუხისმგებლობებს

სწავლის მიზნები	მოსწავლეები მსჯელობენ პასუხისმგებლობაზე, როგორც ტერმინზე, რომელიც მოიცავს და უკავშირდება პიროვნებებს, საგნებსა და ამოცანებს.
მოსწავლის ამოცანა	მოსწავლეები აგროვებენ და აანალიზებენ გაზეთებსა და ჟურნალებს, რომლებსაც იმ საზოგადოების წევრები ეცნობიან, რომელსაც მოსწავლეები მიეკუთვნებიან. ისინი ქმნიან პოსტერს, რომელზეც გადააქვთ შედეგები.
რესურსები	მოსწავლეებისათვის განკუთვნილი სამუშაო ფურცლები.
მეთოდები	ჯგუფური სამუშაო.

ინფორმაცია

პასუხისმგებლობას, როგორც ცნებას, საფუძველი მე-18 და 19 საუკუნის პოლიტიკურ კონტექსტში ჩაეყარა, როდესაც დღის წესრიგში დადგა ქმედებებზე პასუხისმგებლობისა და წარმომადგენლობითი მთავრობის პრინციპების საკითხები. მე-20 საუკუნის ფილოსოფიაში ყურადღება გამახვილებული იყო თავისუფალი ნების საკითხზე: აგებდა თუ არა პიროვნება პასუხს საკუთარ ქცევებზე ან საკუთარ მახასიათებლებზე? ამ საკითხის განხილვის ქვაკუთხედს პიროვნება წარმოადგენდა.

შედეგად, დღესდღეობით, შედარებით რთული აღსაქმელია კოლექტიური პასუხისმგებლობის ცნება, რომელიც ესოდენ აქტუალურია თანამედროვე პოლიტიკაში. აღქმის სირთულეს ნაწილობრივ განაპირობებს ის, რომ გასათვალისწინებელია პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებული ყოველდღიური ყოფითი საკითხები, როგორცაა, მაგალითად, ერთმანეთის მიმართ ანგარიშვალდებულება, პიროვნების პასუხისმგებლობის სფეროს განსაზღვრა, ან პიროვნების შეფასება იმ თვალსაზრისით, თუ რამდენად პასუხისმგებლობით

შეუძლია მას ამა თუ იმ ფუნქციის შესრულება.

გაკვეთილის აღწერა

მოსწავლეები სხდებიან წრეზე თავიანთ სკამებზე. მასწავლებელი წრის ცენტრში ათავსებს დიდი ფორმატის ქაღალდის ფურცელს, რომელზეც არის დატანილი სათაური: „პასუხისმგებლობას ვიღებ“; მასწავლებელი ფურცლის ირგვლივ ალაგებს ჟურნალებიდან ამოჭრილ სურათებს, რომლებზეც გამოსახულია, მაგალითად:

- შინაური ცხოველი 1;
- შინაური ცხოველი 2;
- შინაური ცხოველი 3;
- ადამიანთა ჯგუფი;
- მარტოხელა ადამიანი;
- ერთი ბავშვი;
- ტბა ან მდინარე;
- საკვები;
- ავეჯის ელემენტი;
- გული;
- ნარჩენები.

ამის შემდეგ მასწავლებელი იატაკზე არეულად დებს ბარათებს, რომლებზეც სურათებზე გამოსახული ადამიანებისა და საგნების შესაბამისი სიტყვებია დაწერილი.

მას შემდეგ, რაც მოსწავლეებს საკმარისი დრო ექნებათ მიცემული იმისათვის, რომ სურათები დაათვალიერონ, მასწავლებელი სთხოვს მათ, სურათები მიუსადაგონ ბარათებზე დაწერილ სიტყვებს. მას შემდეგ, რაც მოსწავლეები დაასრულებენ მოცემულ სამუშაოს, მასწავლებელი სთხოვს, დაფიქრდნენ შემდეგ პრობლემაზე:

- რას ნიშნავს პასუხისმგებლობის აღება ვინმეზე ან რაიმეზე?

— საკუთარი გამოცდილებიდან გაიხსენეთ ვინმეზე ან რაიმეზე პასუხისმგებლობის აღებასთან დაკავშირებული სირთულე. რაში მდგომარეობდა სირთულე? რა იყო თქვენთვის მოსაწონი მასში?

მნიშვნელოვანია, რომ მასწავლებელმა, პირველ რიგში, მოსწავლეებს გააცნოს პრობლემა და მხოლოდ ამის შემდეგ დააწყვილოს მოსწავლეები, რათა მათ ამ პრობლემის გადაჭრაზე წყვილებში იმუშაონ. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მოსწავლეების ყურადღება გადატანილი იქნება წყვილების მოძიებაზე, ნაცვლად იმისა, რომ კონცენტრირებულნი იყვნენ პრობლემის გააზრებაზე.

მოსწავლეები მუშაობენ წყვილებში, რამდენიმე წუთის განმავლობაში მსჯელობენ პრობლემაზე, რის შემდეგაც თავიანთ მოსაზრებებს მთელ კლასს აცნობენ. ყველა მოსწავლე ვერ შეძლებს საკუთარი მოსაზრების გამოთქმას, მაგრამ მათ უმრავლესობას მაინც უნდა მიეცეს ამის საშუალება, იმ პირობით, რომ კლასის წინაშე საკუთარი მოსაზრების გამოსათქმელად მუდმივად ერთი და იგივე მოსწავლეები არ იქნებიან წარმოდგენილი.

მცირე დისკუსიის შემდეგ, მოსწავლეებს ეძლევათ დავალება, დაფიქრდნენ სხვადასხვა პროფესიის ადამიანებზე და გაიაზრონ, თუ როგორ არის ორგანიზებული კონკრეტული სამუშაოს შესრულებაზე ან თანამდებობრივი მოვალეობის გახორციელებაზე აღებული პასუხისმგებლობა:

- საკუთარ თავზე პასუხისმგებლობის აღება;
- სხვებზე პასუხისმგებლობის აღება;
- საგნებზე პასუხისმგებლობის აღება.

მასწავლებელი ერთ მოსწავლეს ავალებს, წერილობითი ფორმით შეადგინოს პროფესიებისა და სამსახურების ჩამონათვალი, ფლიპჩარტზე ან დაფაზე.

გაკვეთილისათვის გამოყოფილი დროის ბოლო მეოთხედის განმავლობაში მოსწავლეებს შესასრულებლად ეძლევათ შემდეგი დავალება: მათ უნდა იმუშაონ ისევ იმ წყვილებში, როგორც გადანაწილებულნი იყვნენ გაკვეთილის დასაწყისში, და

შეადგინონ მცირე მოცულობის ტექსტი, რომელიც მათ შემდგომ უნდა გააგრძელონ სახლებში, საშინაო დავალების ფორმით.

დავალება:

„ჩამონათვლიდან შეარჩიეთ ერთი პროფესია ან სამსახური. შესაძლებელია, თქვენ იცნობთ ვინმეს, ვინც ამ პროფესიის არის, ან ვინც ამ სამუშაოს ასრულებს. შეგიძლიათ აირჩიოთ ის პროფესია ან სამსახურიც, რომელიც ჩამონათვალში არ არის შესული. დაწერეთ მცირე მოცულობის ტექსტი ამ პროფესიის ან სამსახურის შესახებ და იმ პასუხისმგებლობის შესახებ, რომელიც ამ სამუშაოს შემსრულებელ პირს აკისრია:

- აღწერეთ სამუშაო, რომლის შესრულებაც უწევს ადამიანს, რომელიც ამ პროფესიის არის, ან ამ სამსახურში იმყოფება.
- ვისზე ან რაზე უწევს მას პასუხისმგებლობის აღება?
- იმ შემთხვევაში, თუ პიროვნება ვერ ან არ ასრულებს მასზე დაკისრებულ პასუხისმგებლობას, რა შედეგი შეიძლება მოჰყვეს ამას და როგორ შეიძლება ეს აისახოს ქვეყანაზე, ოჯახზე, სკოლაზე ან საზოგადოებაზე?
- რა სირთულეებმა შეიძლება იჩინოს თავი და რა სირთულეებს შეიძლება წააწყდეს პირი, რომელიც ამ სამუშაოს ასრულებს?

ტექსტები ისე უნდა იქნას შედგენილი მოსწავლეთა წყვილების მიერ, რომ მათი გამოფენა შესაძლებელი იყოს საკლასო ოთახში. შესაძლებელია, მოსწავლეებს დაავალოთ, თითოეულ ტექსტს დაურთონ ნახატი ან ილუსტრაცია, კოლაჟი ან ფოტო და ამგვარად პოსტერის ფორმა მისცენ თავიანთ ნამუშევრებს.

გაკვეთილი 2

სკოლა არის ცხოვრება: გარემო, რომელშიც ვცხოვრობთ, ეკოლოგიურად სუფთაა?
ეკოლოგიურად რამდენად სუფთაა ჩვენი სკოლის გარემო?

სწავლის მიზნები	მოსწავლეები აცნობიერებენ, რომ მათი სკოლა არ წარმოადგენს ადგილს, სადაც მოსწავლეები მხოლოდ განათლებას იღებენ, არამედ ესაა ადგილი, სადაც მათ ცხოვრება უწყევთ. მოსწავლეები გეგმავენ ამ „საცხოვრებელ ტერიტორიაზე“ პასუხისმგებლობის საკუთარ თავზე აღებას (გარემოს დაცვის თვალსაზრისით).
მოსწავლის ამოცანა	მოსწავლეები განიხილავენ და გეგმავენ გარემოს დაცვასთან დაკავშირებულ მრავალგვარ შესაძლებლობებს.
რესურსები	მოსწავლეებისათვის განკუთვნილი სამუშაო ფურცლები.
მეთოდები	ჯგუფური პრეზენტაცია, საერთო საკლასო განხილვა.

ინფორმაცია

ეკოლოგიის შესახებ სწავლა ნიშნავს ეკოლოგიურად სუფთა გარემოში ცხოვრებას, ამ თვალსაზრისით, სკოლა აქტიური მოქალაქეობის პრაქტიკის ადგილად შეიძლება იქნეს აღქმული. აქტიური მოქალაქეობის სწავლა ყველაზე უკეთ პრაქტიკული მოღვაწეობით არის შესაძლებელი - პიროვნებებს უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა, თავად გამოიკვლიონ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა დაცვის საკითხები და არ შეიძლება მათ თავს მოვახვიოთ ინსტრუქციები იმის შესახებ, თუ როგორ იაზროვნონ და როგორ მოიქცნენ.

აქტიური მოქალაქეობისათვის განათლება არ გულისხმობს მხოლოდ ფაქტობრივი მასალის შესახებ ცოდნის შეთვისებას - ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, იმის შესახებ, თუ როგორ გადავარჩინოთ გარემო და როგორ დავიცვათ იგი შემდგომ დაბინძურებისაგან და სხვა მავნე ზემოქმედებებისაგან - იგი გულისხმობს პრაქტიკულ აღქმას, უნარებს და მისწრაფებებს, ხასიათსა და ღირებულებებს.

გზავნილი, რომელიც ამგვარ სწავლებას ახლავს თან, ასეთია: მოსწავლეებს, მასწავლებლებისა და თანაკლასელების ქცევისა და (ეკოლოგიური თვალსაზრისით) სკოლის ორგანიზების მაგალითზე, იგივე თეორიული ცოდნა შეუძლიათ მიიღონ დემოკრატიული მოქალაქეობის შესახებ, რამდენსაც ინსტრუქციების მიღების ფორმალური მეთოდის საშუალებით იღებენ.

გაკვეთილის აღწერა

წინამდებარე თავის მეორე გაკვეთილის მსვლელობისას, მასწავლებელმა უნდა გაითვალისწინოს, რომ გაკვეთილის თემა ადგილობრივ კონტექსტში იქნება განხილული. პირველ რიგში, მასწავლებელმა მოკლედ უნდა გააცნოს მოსწავლეებს წინა გაკვეთილის შედეგების შესახებ გაკეთებული დასკვნები. მოსწავლეებს ნათლად უნდა ესმოდეთ, რომ საზოგადოების სათანადო დონეზე ფუნქციონირებისათვის საჭიროა მის წევრებს შორის პასუხისმგებლობების გადანაწილება.

სკოლა წარმოადგენს საზოგადოებას, რომლის ფარგლებშიც მოსწავლეებს უწევთ ცხოვრება და რომელიც, აგრეთვე, მათ განათლებაზე ზრუნავს. ამ თვალსაზრისით, იგი შესაძლებელია აღვიქვათ, როგორც ქალაქი-სახელმწიფო, სადაც ადგილობრივ დონეზე უნდა მოგვარდეს ყველა პრობლემა, მათ შორის, სოციალური და ეკოლოგიური პრობლემები. სხვა დანარჩენ ფუნქციებთან ერთად, სკოლამ ეკოლოგიური და გარემოს დაცვის პრინციპებისა და პროცესების მოდელის ფუნქციაც შეითავსა და, აქედან გამომდინარე, საჭიროა, დავფიქრდეთ იმაზე, თუ როგორ შეიძლება ამის გახორციელება ისე, რომ სასურველი შედეგები მივიღოთ. ეს ის სფეროა, სადაც პასუხისმგებლობის აღება პრაქტიკულ საქმიანობას უკავშირდება. მოსწავლეებს ეძლევათ დავალება, დაფიქრდნენ სოციალური ყოფის იმ ასპექტებზე, სადაც ეკოლოგიური და გარემოსდაცვითი პროცესების გაუმჯობესების შესაძლებლობა არსებობს და, აგრეთვე, იმაზე, თუ როგორ შეუძლიათ მათ საკუთარი წვლილი შეიტანონ ამ საქმეში.

შემდეგ დავალებას მოსწავლეები ოთხ-ოთხი მოსწავლისაგან შემდგარ ჯგუფებში ასრულებენ. თითოეულ ჯგუფს ეძლევა ერთი ტერმინი, რომლის შესახებაც მათ უნდა

შეადგინონ კითხვები: ტერმინთან „ნარჩენები“ დაკავშირებული კითხვების მაგალითები მოცემულია ქვევით:

- რა ტიპის ნარჩენებს ვიღებთ ჩვენს სკოლაში?
- სად მიაქვთ ეს ნარჩენები?
- ვის პასუხისმგებლობაში შედის ნარჩენების მოშორება?
- როგორ შეიძლება შემცირდეს ნარჩენების რაოდენობა სკოლაში?
- რა წვლილის შეტანა შეგვიძლია ამ საქმეში მე და ჩემს თანაკლასელებს?

მოსწავლეებს ამ დავალების შესრულება ევალებათ მოცემულ გაკვეთილზე და დამატებით მათ ეძლევათ ერთი კვირა მომდევნო გაკვეთილამდე, რომლის განმავლობაშიც მათ უნდა აწარმოონ კვლევა და შეასრულონ საშინაო დავალება. იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებელს ამ დავალების შესასრულებლად განკუთვნილი დროის შემცირება სურს, მას მოუწევს კვლევის თავად წარმოება და ინფორმაციის თავად მოძიება. მოსწავლეები ადგენენ და ავსებენ კითხვარს, რომელიც საკლასო ოთახში უნდა გამოფინონ, სპეციალურად ამისათვის გამოყოფილ კუთხეში, სადაც სხვა მოსწავლეებს ეძლევათ შესაძლებლობა, გაეცნონ მათ.

მოსწავლეთა ჯგუფებისათვის დავალების სახით მიცემული ტერმინები შესაძლოა მოიცავდეს შემდეგ ტერმინებს:

- ნარჩენები (ნაგავი);
- ნარჩენების მოცილება;
- ელექტროენერგია;
- წყალი;
- ტრანსპორტი;
- ჯანმრთელობა;
- სკოლის ეზო;
- ბიოლოგიური მრავალფეროვნება;
- ეკოლოგიის შენარჩუნება;
- ძირითადი ეკოლოგიური ღონისძიებები.

გაკვეთილი 3

როგორ უნდა ავიღო პასუხისმგებლობა?

მოსწავლეები დგამენ პირველ ნაბიჯებს სკოლის ეკოლოგიური გარემოს გასაუმჯობესებლად

სწავლის მიზნები	მოსწავლეები ადგენენ გასატარებელი ღონისძიებების კონკრეტულ გეგმას. ამ ეტაპზე მოსწავლეების მიზანს უნდა წარმოადგენდეს დროის გონივრულად დაგეგმვა, ჯგუფში კომპრომისზე წასვლის უნარის დემონსტრირება და ზოგადი მოქნილობა.
მოსწავლის ამოცანა	მოსწავლეები ცდილობენ, მათთვის განსაზღვრულ დროში განახორციელონ დაგეგმილი საქმიანობები.
რესურსები	ინდივიდუალური სამუშაო, რომელიც დამოკიდებულია სამოქმედო გეგმაზე.
მეთოდები	პრაქტიკული საქმიანობა.

გაკვეთილის აღწერა

მოსწავლეებმა კლასის წინაშე უნდა წარადგინონ მათ მიერ შედგენილი საანგარიშო კითხვარები, რა მიზნითაც ისინი მოკლე პრეზენტაციებით გამოდიან. ამ გაკვეთილზე მასწავლებელს პირველად უწევს მოსწავლეებთან დიალოგის გამართვა იმ პასუხისმგებლობებსა და უფლებამოსილებაზე, რომელსაც ისინი ფლობენ:

- რისი შეცვლა შეგვიძლია ჩვენ?
- რა საჭიროებს შეცვლას?
- რა სახის წინააღმდეგობა შეიძლება ხვდეს ჩვენს ძალისხმევას?

საერთო საკლასო ფორმატში, მოცემული საკითხების განხილვის შემდეგ, საჭიროა მიღებული იქნეს კონკრეტული გადაწყვეტილებები:

- რის გაკეთებას ვისურვებდით პირველ რიგში?
- რა დრო გვინდა დავუთმოთ ამ საქმიანობას?

- შეგვიძლია ამ მიზნით ჩამოვაცალიბოთ ეგრეთ წოდებული „ბუნების დამცველთა ჯგუფი“?
- გვსურს მხოლოდ ერთ ასპექტზე მივმართოთ ჩვენი ძალისხმევა (მაგალითად, წყალი, ნარჩენები ან ელექტროენერჯია), თუ გვსურს ზოგადი ღონისძიებები გავატაროთ ბუნების დაცვის ყველა სფეროში?

აუცილებელია ისეთი ამოცანების შერჩევა, რომელსაც მოსწავლეები წარმატებით გაართმევენ თავს. ამისათვის საჭიროა ინფორმაციის მოპოვება ან, სკოლის მასშტაბით, კამპანიის წამოწყება ამ საკითხისადმი ინტერესის გამოწვევისა და მის შესახებ ინფორმირებულობის დონის ამაღლების მიზნით.

მოსწავლეთა ჯგუფის („ბუნების დამცველთა ჯგუფი“) ხელმძღვანელობით შემუშავებულ უნდა იქნას მოკლე სამუშაო გეგმა, რომლის ფარგლებშიც უნდა მოხდეს მოვალეობების გადანაწილება. სამუშაო გეგმა დატანილ უნდა იქნეს ფლიპჩარტზე ან დიდი ფორმატის ქაღალდზე, რომელიც დაფაზე უნდა გაიკრას.

გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში მასწავლებლის ჩართულობა დამოკიდებულია კლასის დონეზე. მნიშვნელოვანია, მოსწავლეების დამოკიდებულება ამ პროექტისადმი, არ გასცდეს რეალობის ფარგლებს და მათ არ დასახონ არარეალური და განუხორციელებელი მიზნები, რომლისთვისაც არ ფლობენ საჭირო მასალასა და რესურსებს. შესაძლებელია, მოსწავლეებს დამატებითი ფინანსური სახსრები დასჭირდეთ ან კონსულტაციების გავლა მოუწიოთ სკოლის ფარგლებს გარეთ არსებულ ორგანიზაციებთან. ამგვარი გადაწყვეტილება უნდა მიიღოს კლასმა.

მოსწავლეების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების მიხედვით, შესაძლებელია, შეთანხმება მოხდეს კონკრეტულ სფეროში მცირედი გამოუჯობესებისათვის საჭირო პროცედურებზე, მაგალითად, ნათურების გამორთვა, როდესაც არ არის მათი გამოყენების აუცილებლობა, სკოლის ნარჩენების დახარისხება ორგანულ და არაორგანულ ნარჩენებად და ა. შ.

ამგვარი ამოცანების შესრულება უნდა განხორციელდეს შემდეგ გაკვეთილამდე, ინდივიდუალურად ან მოსწავლეების მცირერიცხოვანი ჯგუფების მიერ. გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ამ პროცესების დოკუმენტური ასახვა, ფოტოებსა ან ნახატებში და ა. შ. მოსწავლეებში მოტივაციის ამაღლებას უწყობს ხელს.

გაკვეთილი 4

როგორ ვაფასებთ იმას, რაც გავაკეთეთ - რის გაკეთებას ვგეგმავთ შემდგომ?

მოსწავლეები აფასებენ იმას, რაც გააკეთეს და გეგმავენ შემდგომ ნაბიჯებს

სწავლის მიზნები	ამ თავის დასასრულს, მოსწავლეები ცდილობენ, როლები შეცვალონ, რათა საკუთარ თავზე გამოსცადონ, რას ნიშნავს ამა თუ იმ პოზიციასთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობის აღება. ეს კიდევ ერთი წინგადადგმული ნაბიჯია დემოკრატიულ პროცესებში მონაწილეობის უკეთ აღსაქმელად.
მოსწავლის ამოცანა	მოსწავლეები ერთმანეთში ცვლიან იმ როლებს, რომლებიც მათ მცირე ჯგუფებში მუშაობისას ეკავათ.
რესურსები	მოსწავლეებისათვის განკუთვნილი სამუშაო ფურცლები.
მეთოდები	საერთო საკლასო განხილვა, ჯგუფური სამუშაო.

გაკვეთილის აღწერა

მოცემული გაკვეთილი წინამდებარე თავში მოცემული თემის დასკვნით ნაწილს წარმოადგენს, თუმცა მასწავლებელმა შესაძლებელია მიიღოს გადაწყვეტილება იმის თაობაზე, რომ ამ გაკვეთილით საფუძველი ჩაუყაროს მოსწავლეთა პრაქტიკულ საქმიანობას. როგორც უკვე ავხსენით, პრაქტიკული საქმიანობა გულისხმობს მოსწავლეების მუშაობას მცირერიცხოვან ჯგუფებში ან ერთიანი კლასის მუშაობას, ან სულაც, შესაძლებელია პროექტმა მთელი სკოლა მოიცვას.

გაკვეთილის დასაწყისში მოსწავლეები იგივე აქტივობით არიან დაკავებულები, რითაც მათ პირველი გაკვეთილი დაიწყო. ისინი სხდებიან წრეზე და აჯამებენ განვლილი გაკვეთილებიდან შეძენილ ცოდნას.

დასაწყის ეტაპზე, მათ თანაკლასელებს უნდა გააცნონ საკუთარი კვლევის შედეგები:

— რისი მიღწევა შეძლეს მოსწავლეებმა?

- რამ არ გაამართლა?
- რა გამოსწორდა ან შეიცვალა?
- რას ნიშნავს პასუხისმგებლობის აღება გარემოსდაცვით პროექტზე?
- მზად ვარ ავიღო პასუხისმგებლობა მასზედ, რაც ჩემი მიზეზით არ მომხდარა?
- როგორ ვაფასებ საკუთარ ქმედებებს?
- რამ გამოიწვია ჩემი იმედგაცრუება? რამ მომანიჭა სიხარულის შეგრძნება?

იმისათვის, რომ მოსწავლეებს დავეხმაროთ, რათა მათ შეაჯამონ ის, რისი მიღწევაც შეძლეს, როგორც ამას გამოცდილება გვიჩვენებს, რეკომენდებულია გარემოს დაცვის კუთხის მოწყობა, რომელიც წინამდებარე თავში შესული გაკვეთილების მსვლელობისას დაგროვილი მასალებით უნდა შეივსოს.

ამ შემაჯამებელ ეტაპზე მოსწავლეებმა უნდა გააცნობიერონ პასუხისმგებლობის აღების მნიშვნელობა საზოგადოების სათანადო დონეზე ფუნქციონირებაში. მოსწავლეების მსჯელობისათვის ამ მიმართულების მისაცემად, შესაძლებელია გამოყენებულ იქნეს შემდეგი კითხვები:

- რა ტიპის საზოგადოებებს ვხვდებით?
- ვის რა ფუნქცია აქვს აღებული?
- როგორ არის ეს ორგანიზებული სახელმწიფოს დონეზე?
- რა ვიცით დემოკრატიის შესახებ და როგორ ფუნქციონირებს დემოკრატია?
- როგორ გესმით ჯონ კენედის შემდეგი სიტყვები: „ნუ იკითხავთ, რა შეუძლია გააკეთოს ქვეყანამ თქვენთვის; იკითხეთ, რა შეგიძლიათ გააკეთოთ თქვენ ქვეყნისათვის“?

მიუხედავად იმისა, რომ ანალოგიები ზოგიერთ შემთხვევაში შეიძლება პრობლემური აღმოჩნდეს, ამ საფეხურზე რეკომენდებულია მათი გამოყენება,

მოსწავლეებში უფრო კომპლექსური აზროვნების პროცესის ხელშეწყობის მიზნით. არ არის აუცილებელი, მოსწავლეებმა რაიმე კონკრეტული დასკვნები გამოიტანონ ამ ანალოგიებიდან. უფრო მნიშვნელოვანია მოსწავლეების წახალისება, რათა მათ კომპლექსური აზროვნება ჩართონ მოვლენების განხილვაში და ეს პროცესი შემდგომ თავებში შესული გაკვეთილების მსვლელობისას უნდა გაგრძელდეს.

მოსწავლეებს, რომლებიც მცირერიცხოვან ჯგუფებში არიან გადანაწილებულნი, უნდა დაურიგდეთ სამუშაო ფურცლები, რომლებზეც მათ საკუთარი გამოცდილება უნდა აღწერონ:

პასუხისმგებლობის აღება, პასუხისმგებლობის გადანაწილება		
მაგალითი: გარემოს დაცვა		
ადგილი/სიტუაცია	რა პასუხისმგებლობები აკისრია ამ პირს?	
კლასი	მასწავლებელი	მოსწავლე
სკოლა	სკოლის ხელმძღვანელი	მასწავლებელი/მოსწავლე
სახელმწიფო	სახელმწიფოს ხელმძღვანელი	ხალხი
?		

მოსწავლეები უნდა დაფიქრდნენ იმის შესახებ, თუ თითოეულ სიტუაციაში, რა დროს ხდება პასუხისმგებლობის აღება.

მოსწავლეთა ჯგუფებს ამ დავალების შესასრულებლად ეძლევათ გარკვეული დრო, რის შემდეგაც ჯგუფის ერთ-ერთმა წევრმა უნდა წარმოადგინოს ჯგუფის მუშაობის შედეგები. შემაჯამებელი განხილვისას, მასწავლებელმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს მასზედ, რომ კლასში მიღებულ გამოცდილებებსა და აღწერილ სიტუაციებს შორის პარალელები ადეკვატური იყოს. მის მოვალეობაში შედის აგრეთვე მოსწავლეებისათვის იმის ახსნა, რომ პარალელის გავლებისას დიდია გარკვეული წინააღმდეგობების წარმოქმნის ალბათობა.

საბოლოოდ, საჭიროა მოსწავლეების სწრაფი გამოკითხვა, ეგრეთ წოდებული ბლიცგამოკითხვის მეთოდით, სადაც თითოეულ მოსწავლეს შეუძლია მხოლოდ

ერთი წინადადების წარმოთქმა, რაც ემსახურება იმის გაგებას, თუ რა შეიძინეს მოსწავლეებმა ამ თავში შესული გაკვეთილებიდან, მაგალითად:

„ახსენით ერთი წინადადებით, თქვენი აზრით, რა არის გავლილი თავის ყველაზე მნიშვნელოვანი გზავნილი.“

მოსწავლეებს მოსაფიქრებლად უნდა მივცეთ რამდენიმე წუთი, რათა მათ ჩამოაყალიბონ, რისი თქმა სურთ, და წინადადების წარმოთქმის საშუალება იმ შემთხვევაშიც უნდა მივცეთ, თუ სხვა მოსწავლეების მიერ უკვე გამოთქმულ იქნა იგივე ან თითქმის იგივე მოსაზრება. ბლიცგამოკითხვის პროცესში მასწავლებელმაც უნდა მიიღოს მონაწილეობა. მან მადლობა უნდა გადაუხადოს მოსწავლეებს აქტიური მონაწილეობისათვის, მაგრამ არ უნდა გააკეთოს არანაირი კომენტარი მოსწავლეების მიერ გაკეთებულ განცხადებებზე.